

פרשת יתרו

עשרת הדיברות

חשיבותו של הנושא הנבחר

בפרשת יתרו מוזכרים עשרת הדיברות, שהיו למושג מרכזי במסורת היהודית. עשרת הדיברות היו חרוטים על שני הלוחות שהוריד עמו משה מהר סיני. על פי המסורת, שני הדיברות הראשונים נאמרו מפי האל ובקולו. על פי מסורת אחרת, שני הלוחות ועליהם עשרת הדיברות הושמו בארון העדות ונשמרו אלפי שנים, עד לחורבן בית המקדש השני, אז נעלם הארון על תכולתו. ייתכן שבעקבות המסורות האלה, ואולי מתוך שאיפה מובנת "לסדר" את המצוות הרבות כל כך על פי מדרג [היררכיה] כלשהו, התפתחה בעם ישראל התפיסה שעשרת הדיברות חשובים יותר ממצוות אחרות. בין השאר, אפשר לטעון שבעשרת הדיברות גלומים יסודות היהדות, הן מבחינת יחס האדם לאל הן מבחינת היחס שבין אדם לחברו. במהלך הדורות הקפידו חכמים רבים להדגיש שאי אפשר לדעת את שכרן של המצוות ובכלל זה גם את השכר על קיום עשרת הדיברות (ראו במדור **יש לי מושג**). בחוברת שלנו, עשרת הדיברות הם נקודת מוצא לעיסוק בכמה נושאים: במדור **מפרשה לדרשה** מדברת עינת על חוקים ומצוות במסורת היהודית בכלל; המדור **באופן אישי** עוסק במבנה של עשרת הדיברות ומזמין את התלמידים לכתוב עשרה דיברות, עשרה כללי התנהגות מחייבים לכיתה שלהם; במדור **חומר למחשבה** מובא קטע משיר של יהודה עמיחי, המבקש להוסיף לעשרת הדיברות עוד שני דיברות הסותרים זה את זה, וגם התלמידים מוזמנים להוסיף דיבר הנראה להם חשוב ומרכזי.

כתוב בפירוש - עוד פירוש על מדור הפרשנות

פירושו של רש"י עוסק בדרך שבה נאמרו הדיברות מפי האל. הילדים הדנים מנסים להבין בדיוק כיצד נשמעו הדברים, ואורן מנסה לתאר תמונה שתדַמָה את הדרך שמזכיר רש"י – "בדיבור אחד". בסופו של דבר, הילדים מסכמים שהיה זה דיבור בלתי רגיל שהדגיש את ייחודו של מעמד קבלת התורה. אפשר להזמין את הילדים לתאר את מעמד אמירת הדיברות באמצעות דוגמאות אחרות מעולמם (למשל צליליהם של כלי נגינה שונים או קולות שירה שונים) ולדמיין את האווירה שנוצרה במעמד הר סיני.

נאה דורש – עוד מילת הסבר על המדרש

כאמור, על פי המסורת עשרת הדיברות הן הבסיס של תורת ישראל, הן תמצית האמונה והמצוות. אם כן, שאלתו של המדרש מתבקשת – מדוע עשרת הדיברות מופיעים בשלב כה מאוחר בתורה? **המשל והנמשל**: המדרש עונה על השאלה שהציג באמצעות משל. המלך – הוא הקב"ה, המדינה – הם עם ישראל, וכל המעשים שעשה המלך לטובת האזרחים, כמו בניית חומות והכנסת מים (חציבת בארות ובניית סכרים) ומלחמה באויביהם – הן משל לפעולות שעשה אלוהים לעם ישראל – הוציאם ממצרים, קרע להם את ים סוף וכן הלאה.

ומהי המסקנה? שכפי שעם מסכים להמליך עליו מלך רק אם הוא יודע על סמך "הוכחות" שמלך זה ייטיב אתו, גם בני ישראל נזקקו ל"הוכחות בשטח" כדי לתת את אמונו באל ולקבל על עצמם את מלכותו ואת חוקיו.

רעיון זה הוא תשובה גם לשאלה העולה במדרשים אחרים בעקבות תגובתם של בני ישראל לשמיעת דברי התורה – "נעשה ונשמע" (שמות כ"ד, ז') – כיצד התחייבו בני ישראל לעשות את המצוות בטרם שמעו אותם? התשובה יכולה להיות שבני ישראל כבר נוכחו לדעת שהאל מיטיב עמם, ולכן היו סמוכים ובטוחים שגם תורתו תיטיב עמם.

מקבלים אחריות בפרשה

במדור **מפרשה לדרשה** עינת אומרת שאולי תרצה לבחור מצווה אחת ולקיים אותה. ביזמזה זו יש "הצהרת הכוונות" והתחברות למסורת היהודית ולמנהגיה. יש לזכור שיוזמה כזאת דורשת מהתלמיד מחויבות ואחריות לעמוד במשימה שקיבל על עצמו – בין שמדובר במשימה יום-יומית, בין שבמצווה שיש לקיים פעם בשבוע או בתדירות אחרת. כך או כך, חשוב להדגיש בפני התלמידים את המשמעות שבקבלת אחריות ובעמידה במשימה, עוד היבט של אחריות המביע בגרות.

מצד שני – לפיתוח הדילמה המוצגת

בדילמה אנו מתמקדים באחד הדיברות, הדיבר "לא תחמוד". הילדה הדוברת מעלה בעיה הקשורה בדיבר זה – האם אפשר לאסור על רגשות מסוימים (או לחייב אותם)? שאלה עקרונית זו נוגעת לכמה מצוות במסורת היהודית, למשל, "לא תשנא את אחיך בלבבך", "ואהבת את ה' אלוהיך" ועוד.

מקובל לחשוב שאדם שולט במעשיו, ואכן, רוב המצוות דורשות מאתנו לעשות **מעשה** מסוים או אוסרות עלינו לעשות דבר-מה. לעומת זאת, מקובל לחשוב שתחום הרגש הוא תחום ספונטני יותר ונשלט פחות (אולי משום שמעשים נראים כלפי חוץ, ואילו הרגשות שייכים לעולמו הפנימי של האדם). עם זאת, אם המצוות נועדו, בין השאר, לגרום לנו להיות אנשים טובים יותר, אולי אפשר ואף ראוי שננסה לשלוט גם ברגשותינו ונשתדל לשפרם?

